

Հատուկ կարծիք

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատի կողմից թիվ ԵԴ/17895/02/20 քաղաքացիական գործով 13.04.2026 թվականին կայացված որոշման վերաբերյալ

15.04.2026 թվական

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատը (այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան), 2026 թվականի ապրիլի 13-ին գրավոր ընթացակարգով քննելով «Նաիրի ինչուրանս» ապահովագրական սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության (այսուհետ՝ Ընկերություն) վճռաբեկ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 06.03.2025 թվականի որոշման դեմ՝ ըստ Ընկերության և երրորդ անձ Արմեն Ստեփանյանի հայցի ընդդեմ «Պատահարների փորձագիտական կենտրոն» սահմանափակ պատասխանատվության ընկերության (այսուհետ՝ Կազմակերպություն), երրորդ անձինք «Լիգա ինչուրանս» ապահովագրական փակ բաժնետիրական ընկերության (Ռոսգոսստրախ Արմենիա ՓԲԸ-ի իրավահաջորդն է) ու «Մեխորացիա» փակ բաժնետիրական ընկերության՝ կրկնակի փորձաքննության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին, Վճռաբեկ դատարանի դատավորների ընդհանուր թվի մեծամասնությամբ որոշել է վճռաբեկ բողոքը մերժել, ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 06.03.2025 թվականի որոշումը թողնել օրինական ուժի մեջ՝ նույն որոշման պատճառաբանություններով:

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի դատավորներ Գ. Հակոբյանս, Ա. Աթաբեկյանս և Է. Սեդրակյանս, համաձայն չլինելով վերը նշված որոշման պատճառաբանական մասի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի դատավորների մեծամասնության կարծիքի հետ, ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 9-րդ և 10-րդ մասերով, շարադրում ենք մեր հատուկ կարծիքն այդ մասի վերաբերյալ:

Ներկայացված վճռաբեկ բողոքի քննության շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով ավտոտրանսպորտային միջոցի օգտագործման հետևանքով «Ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պարասխանատվության պարտադիր ապահովագրության մասին» ՀՀ օրենքի իմաստով անձանց պարտավորված վնասի չափի որոշման արտադատական ընթացակարգերի շրջանակներում նշանակված՝ կրկնակի փորձաքննության արդյունքները դատական կարգով վիճարկելու իրավական հնարավորությանն ու դրա իրականացման եղանակին, ինչպես նաև այդպիսի եզրակացություն տված փորձագիտական ընկերության՝ սույն նյութաիրավական վեճի կողմ հանդիսանալու հարցին, և դիրքորոշումներ հայտնելով այն մասին, որ՝

- «ապահովագրական պարտահարի առաջացման հետևանքով որպես վնասի հատուցման պարտավորության շուրջ ծագած նյութաիրավական վեճի հիմնական կողմեր հանդես են գալիս ապահովագրված անձը, ապահովագրիչը, տուժողը, մասնավորապես՝ մի կողմից վնասը հատուցելու պարտավոր անձինք, մյուս կողմից վնասի հատուցման իրավունք ունեցող անձը (անձինք): Սակայն, հաշվի առնելով ավտոմեքենայի օգտագործումից բխող պարասխանատվությունն ապահովագրելու արդյունքում ապահովագրողին վնասը հատուցելու պարտականության փոխանցման հանգամանքը՝ տվյալ իրավահարաբերության շրջանակներում ապահովագրական ընկերությունն է կրում փորձաքննության եզրակացության հիման վրա ապահովագրական հատուցում վճարելու

կամ այն մերժելու որոշում կայացնելու պարտականությունը: Նշվածից բխում է, որ վերը նշված անձանց միջև առաջացած նյութաիրավական վեճի շրջանակներում ապահովագրական պայմանագրի առկայությամբ պայմանավորված ապահովագրական ընկերությունը վնաս պատճառողի փոխարեն պարտավոր է տուժողին վճարել ապահովագրական հատուցումը՝ կայացնելով համապատասխան որոշում: Ավելին՝ թեև վերը նշված որոշումները կայացվում են փորձագիտական ընկերության կողմից կազմված փորձագիտական եզրակացության հիման վրա, այնուամենայնիվ տվյալ ընկերությունը չի կարող հանդիսանալ նշված նյութաիրավական վեճի (վիճելի իրավահարաբերության) մասնակից և կողմ»,

- ««Պատական կարգով բողոքարկել» եզրույթը չնայած այն հանգամանքին, որ նախատեսում է դատարան դիմելու իրավունք, այնուամենայնիվ նշվածից դժվար է հետևություն անել, որ այն կոնկրետ պահանջով դատարան դիմելու իրավունք է նախատեսում: Հետևաբար՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ «Պատական կարգով բողոքարկել» եզրույթով նախատեսված դատավարական իրավունքն իրացնելիս դատարան դիմող կողմերն իրենց իրավունքից կարող են օգտվել դատավարական նորմերի պահանջներին համապատասխան: Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ իրավունքների պաշտպանության դատական եղանակը հնարավորություն է տալիս անձին իր խախտված կամ վիճարկվող իրավունքների պաշտպանության նպատակով դիմել դատարան՝ համապատասխանաբար վիճարկելով (բողոքարկելով) իր իրավունքների իրականացմանը խոչընդոտող կամ այն խախտող իրավական ակտը, որոշումը, գործողությունը և այլն: Դատական կարգով վիճարկելով, օրինակ, որևէ իրավական ակտ՝ տվյալ անձը նպատակ է հետապնդում դատական քննության, մասնավորապես՝ վեճի առարկա դարձնել նշված ակտի ճշմարտացիությունը: Այսինքն՝ դատական կարգով վիճարկելով այս կամ այն իրավական ակտը, գործողությունը, որոշումը և այլն, դատարան դիմած անձը հետապնդում է ճշմարտության բացահայտման, իր իրավունքների պաշտպանության նպատակ: Ընդ որում, «Պատական կարգով բողոքարկել» եզրույթը չի սահմանափակվում միայն հայց հարուցելու եղանակով որոշակի հարց վիճարկման առարկա դարձնելու գործողության կատարմամբ, այն կարող է իրացվել նաև արդեն իսկ համապատասխան նյութաիրավական պահանջ ներկայացված լինելու պայմաններում՝ այսինքն հարուցված գործի շրջանակներում (դատական քննության ընթացքում) որոշակի հարցի վիճարկմամբ: (...) «վիճարկել» եզրույթն իրենից ենթադրում է՝ 1. վիճելով հերքել մեկի հայացքները, տեսակետը, կարծիքը, փաստարկելով ապացուցել մեկի ոչ ճշմարիտ լինելը, 2. վեճի առարկա դարձնել»:

- «փորձագետի եզրակացության **արդյունքներն այն փաստերն են**, որոնք այդ եզրակացությամբ փորձագետի կողմից հատուկ գիտելիքների կիրառմամբ հաստատվել են: Այսինքն՝ այդպիսի եզրակացության բողոքարկման պարագայում բողոքարկման օբյեկտ են հանդիսանում այդ եզրակացությամբ հաստատված փաստերը (արդյունքները): Ընդ որում, հարկ է նշել, որ փաստի մասին վեճ կարող է գոյություն ունենալ արդեն իսկ իրավունքի մասին վեճի առկայության պայմաններում, այսինքն՝ առանց իրավունքի մասին վեճի համապատասխանաբար չի կարող լինել նաև փաստի մասին վեճ:

Նման պայմաններում ամփոփելով ողջ վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ փորձագետի եզրակացության արդյունքները կարող են բողոքարկվել դատական կարգով՝ վիճարկվելով գործի քննության ընթացքում, այսինքն՝ այն պայմաններում, երբ համապատասխան նյութաիրավական վեճի կողմերը, իրացնելով դատարան դիմելու իրենց իրավունքը՝ կոնկրետ իրավունքի պաշտպանության (խախտված իրավունքի պաշտպանությանն ու վերականգնմանն ուղղված նյութաիրավական պահանջով) հայց են

հարուցել դատարան, և, համապատասխանաբար, տվյալ գործի շրջանակներում դատավարական կանոնների պահպանմամբ վիճարկման առարկա է դառնում նաև տվյալ ապացույցը՝ դրա հիմնավորվածության, արժանահավատության տեսանկյունից: Այսինքն՝ նշված ապացույցը (դրա արդյունքները) դատական կարգով կարող է վիճարկման առարկա դառնալ ոչ թե որպես ինքնուրույն հայցի առարկա բողոքարկվելու եղանակով, այլ՝ արդեն իսկ կոնկրետ նյութաիրավական պահանջով հարուցված գործի շրջանակներում այն կարող է վիճարկման առարկա դառնալ՝ արժանահավատության և հիմնավորվածության տեսանկյունից»,

վերը շարադրված իրավական դիրքորոշումները կիրառելով սույն գործի փաստերի նկատմամբ ու նշելով, որ «տվյալ դեպքում Կազմակերպությունը չի կարող հանդիսանալ նշված նյութաիրավական վեճի անմիջական մասնակից և կողմ, վերջինս Ընկերության հետ չի գտնվում որևէ նյութաիրավական հարաբերության մեջ, հետևաբար միայն այն փաստը, որ Ընկերության կողմից վիճարկվում է Կազմակերպության կողմից տրված փորձագիտական եզրակացությունը, չի կարող հիմք հանդիսանալ վերջինիս դեմ համապատասխան նյութաիրավական պահանջ ուղղելու համար»՝ արդյունքում եզրահանգում կատարելով այն մասին, որ «Վերաքննիչ դատարանն իրավաչափորեն է արձանագրել, որ «Փորձագիտական ընկերությունը (սույն դեպքում՝ «Պատահարների փորձագիտական կենտրոն» ՍՊ ընկերությունը) չի հանդիսանում առաջացած նյութաիրավական հարաբերությունների անմիջական, ուղղակի մասնակից, վերջինս միայն միջնորդավորված է մասնակցում իրավահարաբերություններին՝ տրամադրելով ապահովագրական ընկերության կողմից որոշման կայացման համար հիմք հանդիսացող մասնագիտական (փորձագիտական) հետազոտության արդյունքը՝ եզրակացությունը: (...) նշված իրավահարաբերություններում՝ իր կողմից եզրակացություն տալու արդյունքում, փորձագիտական ընկերությունը չի ստանձնում որևէ սուբյեկտիվ քաղաքացիական իրավունք և (կամ) պարտականություն: (...) փորձագիտական եզրակացությունն անվավեր ճանաչելու հայցապահանջով «Պատահարների փորձագիտական կենտրոն» ՍՊ ընկերությունը չի կարող հանդիսանալ պատշաճ պատասխանող»»,

արձանագրելով նաև, որ «փորձագիտական եզրակացության արդյունքներն առանձին հայցի առարկայի շրջանակներում վիճարկելու պայմաններում առնվազն առկա չէ նշված վարույթին բնորոշ՝ հայցվորի կողմից պատասխանողին ուղղված նյութաիրավական պահանջը, քանի որ տվյալ դեպքում առկա չէ նաև իրավունքի մասին վեճ այնքանով, որքանով նման պահանջ ներկայացված լինելու պայմաններում դատական քննության առարկա պետք է դառնան այդ եզրակացությամբ հաստատված փաստերը (արդյունքները), մինչդեռ առանց իրավունքի մասին վեճի առկայության՝ փաստի մասին վեճը չի կարող առանձին հայցի առարկայի շրջանակներում դառնալ վիճարկման առարկա:

Այսինքն՝ տվյալ դեպքում նշված փորձագիտական եզրակացության անվավեր ճանաչումը պարզ չէ, թե Ընկերության սուբյեկտիվ որ իրավունքի պաշտպանությանն է ուղղված և որ խախտված իրավունքի պաշտպանության ակնկալիքով է Ընկերությունը դիմել դատարան: Ավելին՝ նշված եզրակացության հիման վրա կայացվում է ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ այն վճարելը մերժելու որոշում, որն էլ համապատասխանաբար առաջացնում է որոշակի իրավական հետևանքներ: Հետևաբար փորձագիտական եզրակացությունն ինքնին չի առաջացնում իրավական հետևանքներ և այն անվավեր ճանաչելու պահանջն առնվազն չի կարող ուղղված լինել Ընկերության իրավունքների պաշտպանությանը:

Ամփոփելով վերոնշյալը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ փորձաքննության եզրակացության անվավեր ճանաչումը հայցվորի համար իրավունքների և օրինական

շահերի պաշտպանության, խախտված իրավունքների վերականգնման տեսանկյունից որևէ հետևանք չի առաջացնում, որպիսի պարագայում իմաստագրվում է նաև վերջինիս կողմից նման պահանջով դատարան դիմելու նպատակը»:

որոշում է կայացրել վճարել բողոքը մերժելու և ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 06.03.2025 թվականի որոշումը նույն որոշման պատճառաբանություններով օրինական ուժի մեջ թողնելու մասին:

Վճարել դատարանի դատավորներ Գ. Հակոբյանս, Ա. Աթաբեկյանս և Է. Սեդրակյանս, համաձայն չլինելով վերը նշված որոշման պատճառաբանական մասում Վճարել դատարանի դատավորների մեծամասնության կողմից արտահայտված կարծիքի հետ, շարադրում ենք մեր հատուկ կարծիքը դրա վերաբերյալ:

Սույն վճարել բողոքի քննության շրջանակներում հարկ ենք համարում, վերահաստատելով նախկինում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, անդրադառնալ ապահովագրական հատուցման շրջանակներում արտադարական կարգով ձեռք բերված կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը դատական կարգով անվավեր ճանաչելու պահանջ ներկայացնելու իրավական հնարավորությանը, ինչպես նաև այդ գործերով վիճելի եզրակացությունը տված անձին որպես պատասխանող ներգրավելու իրավական հնարավորության հարցին:

Այսպես՝

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 13-րդ կետի համաձայն՝ քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանությունն իրականացվում է օրենքով նախատեսված այլ եղանակներով:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 983-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ ապահովագրությունն իրականացվում է ապահովագրողի հետ ապահովադրի կնքած ապահովագրության պայմանագրի և (կամ) ապահովագրական վկայագրով:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 996-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ ապահովագրության պայմանագրով մի կողմը՝ ապահովագրողը, որոշակի միանվագ կամ պարբերական վճարի (ապահովագրավճարի) դիմաց պարտավորվում է մյուս կողմին՝ ապահովադրին կամ նրա մատնանշած անձին (շահառուին), որոշակի ապահովագրական գումարի շրջանակներում հատուցել որոշակի իրադարձության (իրադարձությունների) տեղի ունենալու արդյունքում պատճառված վնասը կամ դրա մի մասը կամ տրամադրել որոշակի գումար (ապահովագրական հատուցում), եթե այդ իրադարձությունների տեղի ունենալը կրում է հավանական և (կամ) պատահական բնույթ և կախված չէ կողմերի կամ ապահովագրված անձի կամ շահառուի կամքից (բացառությամբ կյանքի ապահովագրության այն դեպքերի, երբ հատուցվում է որոշակի հավաստի և ակնկալվող իրադարձության տեղի ունենալը):

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 983¹-րդ հոդվածի 6-րդ կետի համաձայն՝ ապահովագրական հատուցումն ապահովագրական պատահարի տեղի ունենալու արդյունքում ապահովագրողի կողմից ապահովագրական պայմանագրի հիման վրա ապահովադրին կամ շահառուին վճարման ենթակա գումարն է՝ դրամական արտահայտությամբ կամ համարժեք գույքով:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1000¹-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ ապահովագրական պատահարի առաջացումից հետո ապահովագրական ընկերությունն

իրավունք ունի դիմելու անկախ փորձագետների (այդ թվում՝ արտասահմանյան)՝ ապահովագրական դեպքի պատճառները բացահայտելու և վնասի չափը ճշտելու համար, ինչպես նաև ապահովագրական հատուցման չափը որոշելիս հիմնվելու վերջիններիս եզրակացությունների վրա:

«Ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրության մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք) 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ԱՊՊԱ պայմանագրով նույն օրենքով սահմանված պայմաններով ապահովագրվում է տուժած անձանց պատճառված վնասների հատուցման համար ապահովագրված անձանց պատասխանատվությունը:

Օրենքի 21-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ քաղաքացիական, քրեական կամ դատական կարգով վարչական գործ հարուցված լինելու դեպքում գույքին պատճառված վնասների չափը գնահատվում է, և դրանում անձի մեղավորության աստիճանը որոշվում է գործն ըստ էության լուծող և օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով, իսկ այդպիսի գործ հարուցված չլինելու կամ այդպիսի գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ չընդունվելու դեպքում՝ Բյուրոյի որակավորած փորձագետների (այսուհետ՝ փորձագետ) կողմից, բացառությամբ նույն օրենքի 19-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված դեպքերի, որոնց համար Բյուրոյի կանոններով կարող է նախատեսվել ապահովագրական ընկերության կողմից մեղավորության որոշման և (կամ) վնասի չափի գնահատման պարզեցված կարգ:

Օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) նույն օրենքի 20-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված դիմումը ստանալուց հետո՝ Բյուրոյի կանոններով սահմանված ժամկետում, սակայն ոչ ուշ, քան 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, պարտավոր է որոշում ընդունել փորձաքննություն նշանակելու մասին (...): Փորձաքննության ավարտից հետո՝ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) փորձաքննության արդյունքների մասին գրավոր ծանուցում է ապահովադիրին, ապահովագրված անձին և տուժողին (նրա իրավահաջորդին): Ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) նույն մասով նախատեսված ծանուցումից հետո՝ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, լրացուցիչ փորձաքննություն չնշանակվելու և կրկնակի փորձաքննության անցկացման պահանջ չներկայացվելու դեպքում 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում ընդունում է գրավոր որոշում՝ ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին՝ համապատասխան որոշումը 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում պատշաճ կերպով ուղարկելով ապահովադիրին, ապահովագրված անձին և տուժողին (նրա իրավահաջորդին):

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ եթե ըստ ապահովադրի, ապահովագրված անձի, տուժողի (նրա իրավահաջորդի) և ապահովագրական ընկերության (Բյուրոյի)՝ փորձագետի եզրակացությունը պարզ կամ ամբողջական չէ, ապա նրանք նույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված ծանուցման օրվանից հետո՝ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, իրավունք ունեն փոխադարձ համաձայնությամբ նշանակելու լրացուցիչ փորձաքննության անցկացում (...): Լրացուցիչ փորձաքննության նշանակման դեպքում լրացուցիչ փորձաքննության ավարտից հետո՝ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) փորձաքննության արդյունքների մասին գրավոր ձևով ծանուցում է ապահովադիրին, ապահովագրված անձին և տուժողին (նրա իրավահաջորդին): Ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) նույն մասով նախատեսված ծանուցումից հետո՝ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, կրկնակի փորձաքննության պահանջ չներկայացվելու դեպքում 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում

ընդունում է գրավոր որոշում ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին՝ համապատասխան որոշումը 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում պատշաճ կերպով ուղարկելով ապահովադիրին, ապահովագրված անձին և տուժողին (նրա իրավահաջորդին):

Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ եթե ապահովադիրը, ապահովագրված անձը, տուժողը (նրա իրավահաջորդը) կամ ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) համաձայն չէ նույն հոդվածի 1-ին կամ 2-րդ մասով սահմանված կարգով անցկացված փորձաքննության արդյունքներին, ապա նա նույն հոդվածի համապատասխանաբար 1-ին կամ 2-րդ մասով սահմանված ծանուցման օրվանից հետո՝ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում, իրավունք ունի պահանջելու կրկնակի փորձաքննության անցկացում (...):

Նույն հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ կրկնակի փորձաքննության անցկացման պահանջ ներկայացվելու դեպքում կրկնակի փորձաքննություն նշանակելու և փորձագետ նշանակելու մասին որոշումն ընդունում է Բյուրոն՝ համապատասխան պահանջը ներկայացվելուց հետո՝ 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում: Ընդ որում, նույն մասով նախատեսված փորձագետը չպետք է փոխկապակցված լինի ապահովադրի, ապահովագրված անձի, տուժողի (նրա իրավահաջորդի) և ապահովագրական ընկերության (Բյուրոյի) հետ: Կրկնակի փորձաքննության անցկացումից հետո լրացուցիչ փորձաքննություն նշանակվել չի կարող, և կրկնակի փորձաքննության արդյունքները կարող են բողոքարկվել միայն դատական կարգով: Կրկնակի փորձաքննության ավարտից հետո՝ 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում, ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) ընդունում է գրավոր որոշում ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին՝ համապատասխան որոշումը 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում, պատշաճ կերպով ուղարկելով ապահովադիրին, ապահովագրված անձին և տուժողին (նրա իրավահաջորդին):

«Վճարել դատարանը նախկինում կայացրած որոշմամբ արձանագրել է, որ սեփականատերը, իր ավտոմեքենայի օգտագործումից բխող պատասխանատվությունն ապահովագրելով, փաստացի հնարավորություն է ստանում ապահովագրավճարի դիմաց ապահովագրողին փոխանցելու վնասը (որը կարող է պատճառված լինել ինչպես սեփականատիրոջ, այնպես էլ ավտոմեքենայի լիազորված տիրապետողի կողմից) հատուցելու իր պարտականությունը (տե՛ս «ՌԵՍՈ» ապահովագրական ՓԲԸ-ն ընդդեմ «ՍՄԱՐՏՍՈՎԹ» ՍՊԸ-ի թիվ ԿԴԻ/2015/02/14 քաղաքացիական գործով «Վճարել դատարանի 02.12.2016 թվականի որոշումը»):

«Վճարել դատարանն արձանագրել է նաև, որ ամրագրելով ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրությունը՝ օրենսդիրը նախ և առաջ կարևորել է տուժողի շահերը՝ մասնավորապես նախատեսելով այնպիսի կարգավորումներ, որոնց հիման վրա տուժողն իրեն պատճառված վնասի հատուցումը պահանջում և ստանում է ոչ թե անմիջապես վնասը պատճառող անձից, այլ մասնագիտացված սուբյեկտից՝ ապահովագրողից, որը, իր գործունեությունն իրականացնելով «Քաղաքացիական օրենսգրքի, «Ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրության մասին» «Օրենքի և այլ իրավական ակտերի հիման վրա, ապահովում է տուժողի կրած վնասների հատուցումը՝ այդ իսկ կարգավորումներով նախատեսված հիմքերով և կարգով: Մինևույն ժամանակ օրենսդիրը որոշակիություն է մտցրել վնաս պատճառողի հետ հարաբերություններում՝ վերջինիս հնարավորություն ընձեռելով նախապես կնքված ԱՊՊԱ պայմանագրով որոշակի ապահովագրավճարի դիմաց ապահովագրողին փոխանցել իր ավտոտրանսպորտային միջոցի օգտագործման

հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման պարտականությունը և այդպիսով՝ տուժողի հետ անմիջապես չմտնել պատճառված վնասի հատուցման կապակցությամբ առաջացող հարաբերությունների մեջ (*տե՛ս «Միմարքրիս» ՍՊԸ-ն ընդդեմ Նարեկ Ասատրյանի, Երրորդ անձինք Աշոտ Հովհաննիսյանի, «Նաիրի Ինչուրանս» ապահովագրական ՍՊԸ-ի թիվ ԵԱԴԴ/4336/02/15 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճարելի դատարանի 24.03.2021 թվականի որոշումը*):

Մեկ այլ որոշմամբ ՀՀ վճարելի դատարանը, անդրադառնալով Օրենքի իմաստով անձանց պատճառված վնասի չափի որոշման արտադատական ընթացակարգերին, ինչպես նաև փորձաքննության արդյունքները դատական կարգով վիճարկելու իրավական հնարավորությանը, փաստել է, որ ապահովագրական ընկերությունը, տուժողից կամ նրա իրավահաջորդից ստանալով ապահովագրական հատուցում ստանալու մասին դիմումը, Բյուրոյի կանոններով սահմանված ժամկետում, սակայն ոչ ուշ, քան հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում, պարտավոր է որոշում ընդունել փորձաքննություն նշանակելու մասին: Ապահովագրական ընկերությունը, ստանալով փորձաքննության արդյունքում տրված եզրակացությունը, հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում այդ մասին գրավոր ծանուցում է ապահովադրին, ապահովագրված անձին և տուժողին (նրա իրավահաջորդին): Եթե ծանուցումից հետո հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում չի նշանակվում լրացուցիչ փորձաքննություն կամ չի ներկայացված կրկնակի փորձաքննություն անցկացնելու մասին պահանջ, ապա ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) գրավոր ձևով որոշում է ընդունում ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին:

Նույն որոշմամբ ՀՀ վճարելի դատարանը գտել է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ ըստ ապահովադրի, ապահովագրված անձի, տուժողի (նրա իրավահաջորդի) և ապահովագրական ընկերության (Բյուրոյի) փորձագետի եզրակացությունը պարզ կամ ամբողջական չէ, ապա ծանուցումից հետո՝ հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում, նշված անձանց փոխադարձ համաձայնությամբ կարող է նշանակվել լրացուցիչ փորձաքննություն, որի արդյունքների մասին ևս ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) պարտավոր է գրավոր ծանուցել ապահովադրին, ապահովագրված անձին ու տուժողին (նրա իրավահաջորդին): Եթե ծանուցումից հետո՝ հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում կրկնակի փորձաքննություն նշանակելու պահանջ չի ներկայացվում, ապա ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում որոշում է ընդունում ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին, իսկ այն դեպքում, երբ ապահովադիրը, ապահովագրված անձը, տուժողը (նրա իրավահաջորդը) կամ ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) համաձայն չէ Օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին կամ 2-րդ մասերով սահմանված կարգով անցկացված փորձաքննության արդյունքներին, ապա նրանք այդ մասերով սահմանված ծանուցման օրվանից հետո՝ հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում իրավունք ունեն պահանջելու կրկնակի փորձաքննության անցկացում, որը նշանակելու մասին Բյուրոն ընդունում է որոշում:

Միևնույն ժամանակ օրենսդիրը սահմանել է, որ կրկնակի փորձաքննության անցկացումից հետո լրացուցիչ փորձաքննություն նշանակվել չի կարող, և կրկնակի փորձաքննության արդյունքները կարող են բողոքարկվել միայն դատական կարգով: Ընդ որում, կրկնակի փորձաքննության ավարտից հետո՝ երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում, ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) ընդունում է գրավոր որոշում ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին:

«Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է նաև, որ տվյալ դեպքում օրենսդիրը որոշակի սահմանափակումներ է կիրառել Օրենքի իմաստով պատճառված վնասի չափը դատական կարգով որոշելու համար՝ դրա որոշման եղանակներն առավելապես նախատեսելով արտադատական կարգով, իսկ **այդ վնասի չափի որոշման համար դատական կարգ սահմանել է բացառապես այն դեպքի համար, երբ արտադատական կարգով արդեն իսկ առկա է կրկնակի փորձաքննության եզրակացություն, որի արդյունքների հետ վերը նշված անձանցից որևէ մեկն անհամաձայնություն ունի, և անհրաժեշտ է կրկնակի փորձաքննության արդյունքները բողոքարկել դատական կարգով** (տե՛ս Մարտին Վարդանյանն ընդդեմ «Ռեսո» ապահովագրական ՓԲԸ-ի և Աշոտ Հակոբյանի թիվ ԵԱԲԴ/2014/02/17 քաղաքացիական գործով «Վճռաբեկ դատարանի 09.10.2023 թվականի որոշումը):

Վերահաստատելով նախկինում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ գտնում եմ, որ չնայած ապահովագրական հատուցման տրամադրման գործընթացում կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը դատական կարգով վիճարկելու հնարավորությունը՝ որպես քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության առանձին եղանակ ուղղակիորեն նախատեսված (թվարկված) չէ «Քաղաքացիական օրենսգրքի 14-րդ հոդվածով, սակայն, նկատի ունենալով, որ այդ հոդվածով թվարկված պաշտպանության եղանակների ցանկը սպառիչ չէ, և օրենսդիրը, ղեկավարվելով անձանց՝ դատական պաշտպանության և դրա բաղկացուցիչ տարրը հանդիսացող դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման համար արդյունավետ կառուցակարգեր նախատեսելու անհրաժեշտությամբ, հնարավոր է համարել խախտված քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանությունն իրականացնել նաև օրենքով նախատեսված այլ եղանակներով՝ ուստի այդպիսի եղանակ կարող է հանդիսանալ նաև Օրենքով նախատեսված՝ կրկնակի փորձաքննության արդյունքները դատական կարգով բողոքարկելու հնարավորությունը: Նման հետևությունս բխում է ինչպես «Քաղաքացիական օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 13-րդ կետի և Օրենքի 22-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համակարգային վերլուծությունից, այնպես էլ պայմանավորված է դատարանի մատչելիության իրավունքի անհարկի սահմանափակումներից գերծ մնալու անհրաժեշտությամբ: Բոլոր այն դեպքերում, երբ ապահովագրիրը, ապահովագրված անձը, տուժողը (նրա իրավահաջորդը) կամ ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) համաձայն չեն կրկնակի փորձաքննության արդյունքների հետ, վերջիններս պետք է ունենան իրենց անհամաձայնությունը դատական կարգով հայտնելու հնարավորություն՝ կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունն անվավեր ճանաչելու մասին պահանջ ներկայացնելու միջոցով՝ նկատի ունենալով, որ կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը հիմք է ինչպես անձի մեղավորության աստիճանը որոշելու, այնպես էլ գույքին պատճառված վնասների չափը գնահատելու համար, հետևաբար նաև՝ շահագրգիռ անձանց համար առաջացնում է որոշակի իրավական հետևանքներ: Այլ կերպ ասած՝ կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունն անվավեր ճանաչելու մասին պահանջ ներկայացնելու հնարավորությունը հիշատակված անձանց ուղղակիորեն վերապահված է օրենքով, իսկ նման պահանջ ներկայացնելը համապատասխանում է «Քաղաքացիական օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 13-րդ կետով սահմանված քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության այլ եղանակների շարքին: Ընդ որում, դատական կարգով կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունն անվավեր ճանաչվելու դեպքում այն այլևս դադարում է որևէ իրավական հետևանք առաջացնելուց, չի կարող այլևս դրվել անձի մեղավորության աստիճանը որոշելու կամ գույքին պատճառված վնասների չափը գնահատելու հիմքում, որպիսի պայմաններում այդ հարցերը պետք է որոշվեն նոր կրկնակի փորձաքննություն

իրականացնելու արդյունքում, ինչն էլ հնարավորություն է տալիս շահագրգիռ անձանց հասնելու իրենց խախտված քաղաքացիական իրավունքների վերականգնմանը:

Բացի կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը դատական կարգով անվավեր ճանաչելու պահանջ ներկայացնելու միջոցով այն վիճարկելու հնարավորությունից, շահագրգիռ անձը, բոլոր այն դեպքերում, երբ համաձայն չէ այդ եզրակացության հետ, տնօրինչականության սկզբունքի հիման վրա ազատ լինելով որոշելու իր խախտված իրավունքների պաշտպանության եղանակը, այն կարող է վիճարկել նաև օրենքով չարգելված ցանկացած այլ եղանակներով, այդ թվում՝ համաձայն չլինելով իր գույքին պատճառված վնասի չափի հետ, ապահովագրական ընկերության կամ վնաս պատճառած անձի դեմ գումար բռնագանձելու մասին պահանջ ներկայացնելու միջոցով՝ այդ գործերի շրջանակներում կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը վիճարկելու միջոցով՝ դատարանին միջնորդելով նշանակել նոր փորձաքննություն:

Միևնույն ժամանակ, ցանկանում ենք փաստել, որ թեև կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը հիմք է անձի մեղավորության աստիճանը որոշելու կամ գույքին պատճառված վնասների չափը գնահատելու համար, սակայն այդ գործընթացները չեն սահմանափակվում միայն կրկնակի փորձաքննություն իրականացնելով և դրա արդյունքում փորձագիտական եզրակացություն ստանալով: Մասնավորապես, կրկնակի փորձաքննության ավարտից հետո ապահովագրական ընկերությունը (Բյուրոն) գրավոր որոշում է ընդունում ապահովագրական հատուցումը վճարելու կամ ապահովագրական հատուցման վճարումը մերժելու մասին, որն էլ հանդիսանում է ապահովագրական հատուցման տրամադրման գործընթացը եզրափակող իրավաբանական փաստը, որի հետ չհամաձայնվելու դեպքում ևս շահագրգիռ անձն ունի համապատասխան հայցապահանջների միջոցով դրա՝ դատական կարգով վիճարկման հնարավորություն:

Ընդ որում, վերը նշված դեպքերում, պայմանավորված ներկայացված հայցի առարկայով, վիճելի նյութական իրավահարաբերության մասնակիցների կազմը կարող է տարբերվել, ինչն էլ, իր հերթին, կանխորոշում է քննարկվող իրավահարաբերությունից բխող վեճի առաջացման դեպքում գործին մասնակցող անձանց շրջանակը:

«Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 30-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ քաղաքացիական դատավարության մասնակիցներն են (...)՝ գործին մասնակցող անձինք, նրանց ներկայացուցիչները:

«Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գործին մասնակցող անձինք են՝ կողմերը:

«Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ դատավարության կողմերն են հայցվորը և պատասխանողը:

«Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պատասխանողը գործին մասնակցող այն անձն է, որի դեմ հայց է ներկայացվել առաջին ատյանի դատարան:

«Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 121-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ հայցադիմումում պարտադիր նշվում են պատասխանողի անունը (անվանումը), (...):

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի 7-րդ կետի համաձայն՝ հայցադիմումում պարտադիր նշվում են պատասխանողին ուղղված նյութաիրավական պահանջը (պահանջները), իսկ մի քանի պատասխանողների դեմ հայցադիմում ներկայացնելիս հայցվորի՝ նրանցից յուրաքանչյուրին ուղղված պահանջը (պահանջները), եթե այն համիրավ չէ:

Վկայակոչված իրավանորմերի վերլուծությունից բխում է, որ քաղաքացիական դատավարության մասնակիցների շարքին է դասվում նաև պատասխանողը՝ այն անձը, որի դեմ հայց է ներկայացվել դատարան: Այսինքն՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի իմաստով անձին որպես պատասխանող գործին ներգրավելու համար պարտադիր պայման է նրա դեմ հայցը ներկայացնելը, այն է՝ նյութաիրավական պահանջ ուղղելը, որն էլ պետք է բխի վիճելի նյութական իրավահարաբերությունից, ուղղված լինի սուբյեկտիվ նյութական իրավունքների կամ օրինական շահերի պաշտպանությանը և ներկայացվի վիճելի իրավահարաբերության հակադիր կողմին: Այլ կերպ ասած՝ պատասխանողը գործին մասնակցող այն անձն է, որը վիճելի նյութական իրավահարաբերությունում գտնվում է հակադիր շահերով օժտված կողմում, ըստ այդմ՝ որին նաև ուղղված է վիճելի իրավահարաբերությունից բխող պահանջը:

Նախորդ կետում նշված դիրքորոշումների համատեքստում անդրադառնալով ապահովագրական հատուցման շրջանակներում արտադատական կարգով ձեռք բերված կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը դատական կարգով անվավեր ճանաչելու գործերով համապատասխան եզրակացությունը տված անձին որպես պատասխանող ներգրավելու իրավական հնարավորությանը՝ գտնում ենք, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ հայցվորը, իրացնելով իր տնօրինչականության իրավունքը, խախտված իրավունքների պաշտպանությունն իրականացնում է հենց կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունն անվավեր ճանաչելու մասին պահանջ ներկայացնելու միջոցով, ապա այդ դեպքերում վիճելի նյութական իրավահարաբերությունում հակադիր կողմը հենց փորձաքննության եզրակացություն տված անձն է, որի տված եզրակացության վերաբերյալ իր անհամաձայնությունն է հայտնում հայցվորը, և, նկատի ունենալով, որ հենց այդ անձին է ուղղված հայցվորի նյութաիրավական պահանջը, ուստի այդ հայցով պատասխանող պետք է հանդիսանա հենց համապատասխան եզրակացությունը տված անձը:

Միևնույն ժամանակ անհրաժեշտ ենք համարում նշել, որ կախված այն հանգամանքից, թե շահագրգիռ անձի կողմից՝ նախորդ կետում նշված տնօրինչականության սկզբունքն իրացնելու արդյունքում, ինչպիսի այլ հայցապահանջ (օրինակ, ապահովագրական ընկերության կամ վնաս պատճառած անձի դեմ գումար բռնագանձելու մասին) է ներկայացվել իր ենթադրյալ խախտված իրավունքները վերականգնելու նպատակով, վիճելի նյութական իրավահարաբերությունում հակադիր կողմը կարող է փոփոխվել, որի դեպքում պատասխանողի կարգավիճակ կարող է ձեռք բերել ապահովագրական ընկերությունը և (կամ) վնաս պատճառած անձը:

Վերոնշյալը կիրառելով սույն գործի փաստերի նկատմամբ՝ գտնում ենք, որ Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանությունները տվյալ դեպքում անհիմն են և չէին կարող բավարար հիմք հանդիսանալ վերաքննիչ բողոքը բավարարելու՝ Դատարանի 30.04.2024 թվականի վճիռը բեկանելու ու փոփոխելու՝ հայցը մերժելու համար, քանի որ հայցվորը, օգտվելով տնօրինչականության սկզբունքից, ընտրել է իր ենթադրյալ խախտված քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանությունը հենց կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունն անվավեր ճանաչելու մասին պահանջ ներկայացնելու եղանակը, որի դեպքում վերը նշված դիրքորոշումների համաձայն՝ իրավաչափորեն այդ պահանջն ուղղել է հենց Կազմակերպության դեմ՝ նկատի ունենալով, որ նման պահանջի ներկայացման դեպքում վիճելի նյութական իրավահարաբերությունում հակադիր կողմը հանդիսանում է հենց փորձաքննություն իրականացրած սուբյեկտը:

Նման պայմաններում անհրաժեշտ էր կիրառել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 405-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանված՝

դատական ակտն ամբողջությամբ բեկանելու և գործը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարան՝ նոր քննության ուղարկելու լիազորությունը՝ որպես նոր քննության ծավալ սահմանելով Դատարանի 30.04.2024 թվականի վճռի դեմ Ընկերության բերած վերաքննիչ բողոքում նշված մյուս հիմքերին ու հիմնավորումներին անդրադառնալը:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ հայտնում ենք սույն հատուկ կարծիքը Վճռաբեկ դատարանի որոշման վերաբերյալ:

Դատավոր՝

Գ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ

Դատավոր՝

Ա. ԱԹԱԲԵԿՅԱՆ

Դատավոր՝

Է. ՍԵԴՐԱԿՅԱՆ